

ne er naturligt nok ordnet kronologisk under hvert emne. Mange fine billeder og tegninger gør dem endnu mere illustrative. Den sammenknyttende tekst prøver så at trække hovedlinjerne op, som under hele perioden og stadigvæk er baseret på den polariserede holdning: skal kvindens arbejde og livsform ligestilles med mandens eller opfattes som komplementerende og dermed ligeværdige.

Gerda Bonderup

Adda Hilden: *Skal jeg sætte min datter i skole? Pigeopdragelse i 1800-tallets midte.* (Modtryk, 1987). 96 s. ill. 95,- kr.

Denne lille bogs kerne er en pjece med samme titel affattet af digteren, forfatteren, samfundsdebattøren og tidskriftredaktøren Athalie Schwartz. Svaret på pjecens spørgsmål er »ja«. Adda Hilden, der er forskningsstipendiat ved Danmarks Lærerhøjskole, vil med denne genudgivelse »belyse en pigesocialisationstradition, der var meget langlivet, og som vel kan tænkes at ligge bag mange pigers opdragelse langt ind i dette århundrede« (s. 5).

Adda Hildens målgruppe er primært gymnasie- og HF-studerende. Derfor har hun indledt bogen med et kort rids over dansk skolehistorie fra reformationen til dette århundrede. Derefter følger en lille biografi af Athalie Schwarz. Kernen er som sagt selve pjecen, og bogen afsluttes med en kommenteret bibliografi, der er tredelt: Athalie Schwarz' egne værker, samtidens større debatindlæg og til sidst bøger om A.S. Usædvanligt og for en provinsbo forbavsende er, at bibliografien udover de almindelige oplysninger også indeholder katalogsignaturen fra Det kongelige Biblioteks seddelregistratur.

Meget nyttigt for målgruppen er bogens introducerende del, den har dog den ulempe, at Adda Hilden for at få alle facetter med tit sætter kronologien ud af kraft. Da det drejer sig om mange små og forskellige emner, medfører det et noget kalejdoskopisk indtryk. Også har der desværre indsneget sig nogle unøjagtigheder, som s. 25 »Efter 1859... fik almuelærerinder ret til at bestyre borgerpigeskoler...«. Vel er dette rigtigt, men det epokegørende er jo, at man først med 1859-loven overhovedet tillod kvinder at blive uddannet som almueskolelærerinde.

Afsnittet om Athalie Schwartz er meget fint og åbner læserens øjne for hendes hovedproblem: at hun nemlig på den ene side var imod den borgerlige norm for piger – renlighed, kyskhed, underdanighed osv. – som skuespillerinden J. L. Heiberg bl.a. gjorde sig til talskvinde for. Og at Athalie Schwartz på den anden side også var imod kvindeemancipationen i den form, som dattidens kvindeforkæmpere med Nathalie Zahle og Mathilde Fibiger i spidsen gav udtryk for. Dette dilemma er også A. Schwartz' pjeces hovedproblem, og læseren bliver med en gennemkommenteret udgave gjort fortrolig med svaret: man skal under alle omstændigheder sætte sin pige – selv i en middelmådig skole, hvis ikke andet findes – for at give hende nogle boglige kundskaber. For på den måde opdrages pigen både til en samfundsnyttig og selvstændigt tænkende borger og, da hun i hjemmet lærer af sin moder, til en for sin senere gemal hengiven hustru. – Dermed har A. S. gjort sig til modstander af de fleste, men hendes ideer fik betydning for senere skolereformer.

Adda Hildens lille bog vil sikkert vække de (kvindelige) elevs interesse, og de mange – for mig at se lidt utidige – hits til vores samfunds man-

gelfuldhed mht. kvindespørgsmålene, skal måske kun forstås som udfordring for de unge til forstærket engagement.

Gerda Bonderup

Niels Hemmingsen: *Vejledning i ægteskabssager 1572*. Udg. af Richard Mott (Øresund, 1987), 167 s. ill., 180,- kr.

Niels Hemmingsen var efterreformationstidens førende teolog i Danmark. Han var professor ved det teologiske fakultet og forfattede en lang række værker med teologiske og filkosofiske emner. I 1572 skrev han ikke færre end to bøger om ægteskab, en på dansk og en på latin. De to bøger er dog ikke hinandens oversættelser, de dækker slet ikke hinanden (s. 5), derfor har Richard Mott oversat den latinske version, og det er nu efter over 400 år den eneste danske udgave.

Richard Mott indleder bogen med nogle samtidshistoriske og filologiske kommentarer. Dernæst følger oversættelsen af Niels Hemmingsens bog, som RM for overskuelighedens skyld har inddelt i 447 afsnit. Bogen afsluttes med nogle yderligere forklarende noter.

Det er for den moderne læser en pragtfuld og sjov tekst om ægteskabet og dets eventuelle ophævelse, men for datiden var det et yderst påkrævet regelsæt. For efter reformationen herskede der stor usikkerhed om, hvor meget af den kanoniske ret der stadig stod ved magt. Særlig usikre var reglerne omkring ægteskabet, der jo i den katolske kirke bliver opfattet som et sakramente. Kun få år efter reformationen havde man indført de såkaldte tamperretter, der skulle tage sig af ægteskabs- og horesager. Det er dommerne på disse tamperretter Niels Hemmingsen vil hjælpe

med sin bog. Disse dommere var ikke en gruppe præster, som Richard Mott mener i sin indledning, det var både domkapitlet og kongens befalingsmand i stiftet den senere stiftamtmand (og evt. andre verdslige topembedsmænd).

Som sagt er det en sjov og i lange passager spændende bog, kun den yderst omhyggelige udredning af slægtskabsgrader kan virke dræbende for den moderne læser, derfor foreslår R. Mott også at den kan springes over. – Dengang var det dog vigtigt at få hold på disse grader, da det var forbudt at gifte sig med en fra tredje hhv. femte led.

R. Mott har oversat bogen til moderne og letlæst dansk, han prøver heldigvis ikke sprogligt at genspejle 1500-tallet. Men det irriterede mig dog lidt, at R. Mott for det meste bruger ordet »forlovelse«, når man normalt bruger »trolovelse«, når der tales om datidens første alvorlige ægteskabsløfte, hvor vidner og tit også præsten var til stede. Det »nymodens« begreb forlovelse dækker ikke rigtigt dette indhold.

Gerda Bonderup

Birgit Sawyer & Anita Göransson (red.): *Manlige strukturer og kvindelige strategier. En bok till Gunhild Kyle. December 1987* (Historiska institutionen, Göteborg, 1987), 341 s. ill.

Bogen er et festskrift til Gunhild Kyle, den første kvindelige nordiske professor i kvindehistorie, der er for resten siden kun kommet en medsøsterlig kvindehistorisk professor til, nemlig Ida Blom i Bergen. Gunhild Kyle er lige blevet pensioneret efter et pionerliv: Hun er en af de få kvinder i den generation, der var hustru, moder og forsker, og hun valgte at tidsadskille de